

Utazások

Történetek és nevezetességek a világtörténelemből

Simón Bolívar kolumbiai felszabadító hadjáratának nyomában

Daniel Rey a dél-amerikai patrióta vezér 1819-es viszontagságos expedícióját követi nyomon, elöntött réteken és a fagyos Andokon keresztül

A kelet-kolumbiai Andok
magas fennsíkja. E zord
vidéken átkelve Bolívar
sok egysége a fagy,
a kimerültség és a hegyi
betegség áldozata lett

SHUTTERSTOCK

Simón Bolívar kétszáz évvel ezelőtt indult el Venezuelából, hogy megrohamozza Új-Granada (a mai Kolumbia) spanyol királypárti erődjét. A hőségtől és párától nehéz, kajmánokkal teli, árvízzel elöntött síkságokon (*llanos*), majd az Andok hegység meredélyein és hideg hóföregetein áthatolva, Bolívar serege vakmerő expedícióra vállalkozott, amely meghatározta Dél-Amerika függetlenné válásának folyamatát.

1819-ben Bolívar már több mint egy évtizede vezette felszabadító hadjáratát. Ezalatt kikiáltotta Venezuela, Kolumbia, Panama és Ecuador felszabadulását a spanyol uralom alól, hogy később e terület nagy részét visszafoglalja a királypárti Pablo Morillo tábornok. Mire 1819 májusában beköszöntött az esős évszak, a háború holtpontra jutott.

Bolívar azonban vakmerő új tervet eszelt ki. Ahelyett, hogy kivárnák az esős évszakot Nyugat-Venezuelában, vagy hadjáratot indítanak a főváros, Caracas elfoglalására, inkább keljenek át az Andokon Új-Granada felé, mert úgy gondolta, hogy Dél-Amerika északi részének függetlenségét itt lehet kivívni. Ehhez azonban meg kellene lepnie Morillót.

Két évvel korábban José de San Martín hazafias erői Argentínából átkeltek az Andokon, hogy Chilében megütközzenek a királypártiakkal – ez azonban nyáron történt. Morillo úgy vélte, hogy Bolívar az esős évszakban semmiképp sem tud átkelni a hegyeken és síkságokon.

Bolívar azonban másképp látta a dolgokat. Május 23-án haditanácsba hívta össze a tisztjeit. A Corkban született Daniel O’Leary, a patrióta csapatok egyik vezérkari tisztje így írta le a jelenetet: „Az Apure jobb partján fekvő,

elhagyott és lerombolt Setenta faluban, egy kunyhó romjai között találkoztak. Asztal nem volt. Székek sem voltak. A királypártiak egy csapata, amely valamivel korábban ide húzódott be éjszákára, megölt több vezérbikát. Az eső és a nap kifehértette az állatok koponyáját; most ezek szolgáltak ülőalkalmatosságként a megbeszélésen, amelyen egy nagyszerű ország sorsa készült eldőlni.”

Az elképesztő haditer

A tisztek már hozzászórtak Bolívar nagyszabású terveihez, és ahhoz is, hogy azok – legalábbis az utóbbi időben – ritkán működnek. Bolívar ezúttal szinte hihetetlen tervvel állt elő: a zuhogó esőben nyugatra, az új-granadai Casanare síkságai felé fog menetelni, csapataival olyan közelségbe kerülve, hogy amikor az időjárás és a körülmények megengedik, lecsaphassanak a spanyol királypártiakra.

„A hadsereg zöme meztelen – jegyezze meg Bolívar. – Nincs orvosi ellátmányunk.” De azért tovább érvelt: pontosan ugyanakkora veszteséget szenvednének, ha egyhelyben maradnának, ahol ki van téve a malária és a sárgaláz veszélyének. Ráadásul, ha nem indulnak útnak, sokaknak még a dezertálás is megfordulhat a fejében.

Hogy Bolívar retorikája, logikája vagy személyiségének ereje győzte-e meg őket, nem tudjuk, de a tisztek egyetértésben hagyták el a gazdátlan kunyhót. Bolívar azonban tervének csupán a felét mondta el nekik.

Bolívar csapatainak létszáma 2100 fő volt. A katonákat kísérte még néhány feleség, illetve barátnő – az ún. *Juanák* – és a gyermekeik. A hazafiaknak javára vált ifjonti lendületük. A csupán 35 éves Bolívar meglelt államférfinnak számított a mozgalomban. →

A tisztek már hozzászórtak Bolívar nagyszabású terveihez, és ahhoz is, hogy azok – legalábbis az utóbbi időben – ritkán működnek

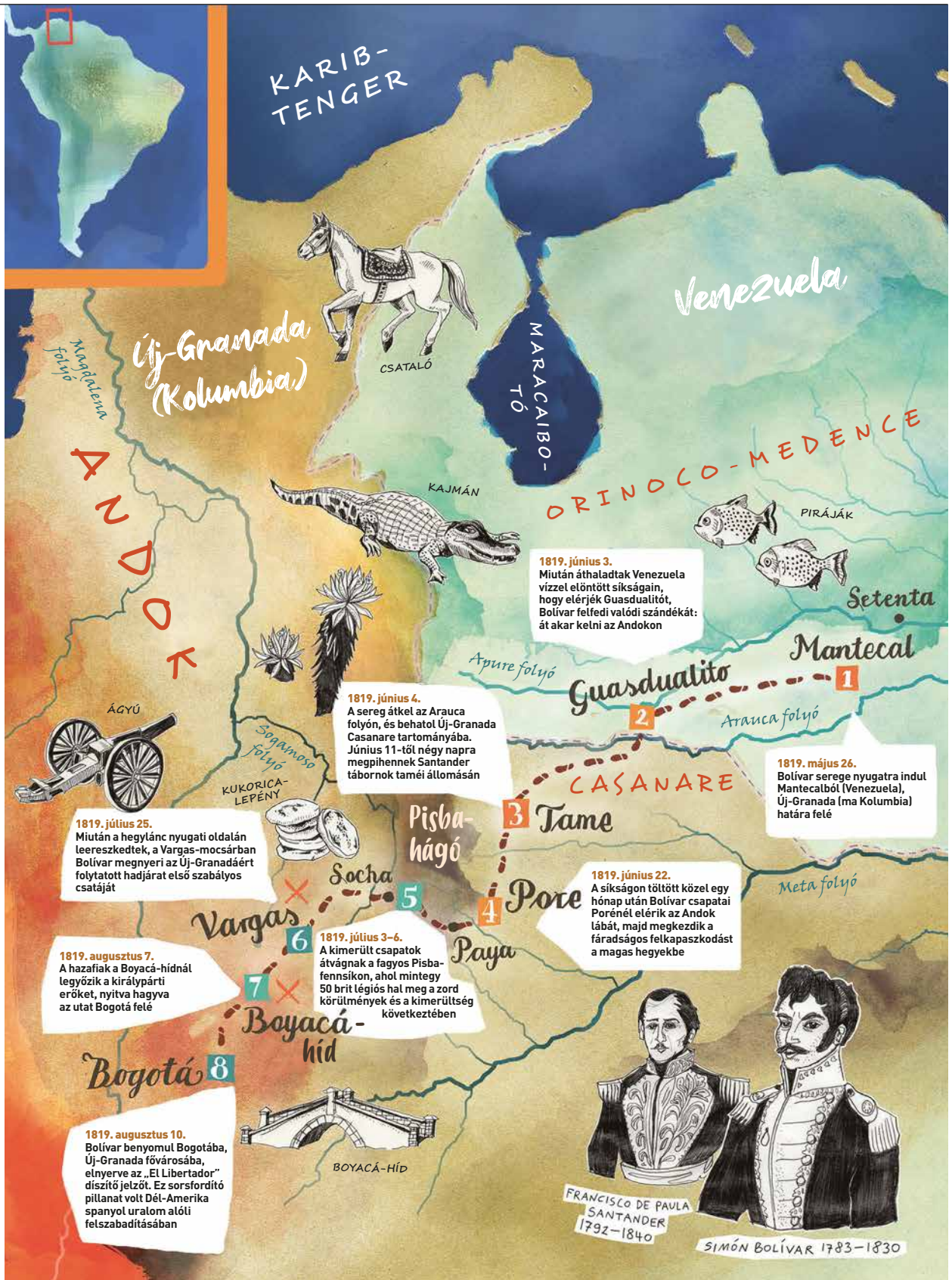
Simón Bolívar

Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar Palacios Ponte y Blanco (1783–1830) a spanyol uralom alatt álló Caracasban született, arisztokrata családban. Tanulmányait Spanyolországban fejezte be.

A felvilágosodás köztársasági eszméihez vonzó Bolívar felismerte a spanyol hatalom gyengülését, és abban a hitben, hogy Dél-Amerikában a feltételek beértek a függetlenségre, 1807-ben visszatért Venezuelába. Űgét Napóleon spanyolországi inváziója is erősítette, így 1808-ban megindította hadjáratát. Jóllehet kezdetben katonai sikereket aratott, Spanyolország az 1810-es évek közepén mégis visszaszerezte Dél-Amerika északi részén fekvő területeinek nagy részét. Bolívar síkságokon és az Andokon át vezető útja **megváltoztatta az erőegyensúlyt a régióban**, módosítva a függetlenségi háború menetét. Új-Granada (Kolumbia) 1819-es felszabadítását 1821-ben Venezuela, 1822-ben Ecuador és 1824-ben Peru függetlensége követte. 1825-ben az újonnan függetlenné vált, korábban Felső-Peruként ismert ország felszabadítójáról kapta a Bolívia nevet.

Bár az országnak még nem az egész területe szabadult fel, 1819-ben **Bolívar megalapította Nagy-Kolumbiát** (amely a mai Ecuador, Panamát, Venezuelát és Kolumbiát foglalta magába). Bolívar 1819 és 1830 között az államalakulat elnöke, 1823 és 1826 között Peru diktátora volt. Ideológiai ellenségektől és az autokratikus kormányzás vádjától szorongatva, **1830 áprilisában lemondott Nagy-Kolumbia elnöki tisztéről**, és felkészült a száműzetésre. Még abban az évben a kolumbiai Santa Martában, tuberkulózisban meghalt.

Halála után Nagy-Kolumbia háromfelé szakadt (Panama 1903-ig nem vált külön Kolumbiától). Bolívar örökségéért azóta a politikai spektrum mindkét végét képviselő mozgalmak versengtek.

KARIB-TENGER

Venezuela

Magdalena folyó
Új-Granada (Kolumbia)

MARACAIBO-TÓ

ORINOCO-MEDENCE

1819. június 3.
Miután áthaladtak Venezuela vízzel elöntött síkságain, hogy elérjék Guasdalitót, Bolívar felfedi valódi szándékát: át akar kelni az Andokon

1819. június 4.
A sereg átkel az Arauca folyón, és behatol Új-Granada Casanare tartományába. Június 11-től négy napra megpihennek Santander tábornok tamáji átlomlásán

1819. május 26.
Bolívar serege nyugatra indul Mantecalbót (Venezuela), Új-Granada (ma Kolumbia) határa felé

1819. július 25.
Miután a hegylánc nyugati oldalán leereszkedtek, a Vargas-mocsárban Bolívar megnyeri az Új-Granadáért folytatott hadjárat első szabályos csatáját

1819. június 22.
A síkságon töltött közel egy hónap után Bolívar csapatai Porénéél elérik az Andok lábát, majd megkezdik a fáradságos felkapaszkodást a magas hegyekbe

1819. augusztus 7.
A hazafiak a Boyacá-hídnál legyőzik a királypárti erőket, nyitva hagyva az utat Bogotá felé

1819. július 3-6.
A kimerült csapatok átvágnak a fagyos Pisba-fennsíkon, ahol mintegy 50 brit légiós hal meg a zord körülmények és a kimerültség következtében

1819. augusztus 10.
Bolívar benyomul Bogotába, Új-Granada fővárosába, elnyerve az „El Libertador” díszítő jelzést. Ez sorsfordító pillanat volt Dél-Amerika spanyol uralom alóli felszabadításában

FRANCISCO DE PAULA SANTANDER 1792-1840

SIMÓN BOLÍVAR 1783-1830

A hegyi ösvényeket vándorkövek, kidőlt fák és a kondorkeselyűk táplálékává lett ló- és marhatetekemek torlaszolták el

Indulás előtt Bolívar rövid levelet küldött nővérének, Juanának. „Most Barinas felé menetelünk” – írta arra az esetre, ha a levelet elfognák a királypárti kémek. Május 26-án a csapatok elindultak Mantecalból – ám helyett, hogy északra, Barinasba mentek volna, a sereg nyugat felé haladt. Egyedül Bolívar ismerte igazi úti céljukat és az előttük álló kihívás nagyságát.

E kihívásból valamennyi azzonnal világossá vált, amikor – puskájukat és lőszerüket a fejük fölé tartva – derékiig gázoltak a vízben, mert a síkságokat elöntötték az esős évszakban lezúduló felhőszakadások, egészen átformálva a tájat. A patakokat, folyókat és tavakat csak mélységük alapján lehetett megkülönböztetni. Akik tudtak, úszva keltek át a vizeken, a többiek hevenyészett tutajokat és marhabőrből készült csónakokat használtak. A mocsárvidék „tengernek tűnt, amilyent az erkélyedről látsz”, írta egy tábornok a feleségének a Karib-tenger partjára.

Az emberek és az állatok lába egyaránt beleragadt a mocsárba: a lovakat, öszvéreket és marhákat elnyelte a víz. És miközben beszívta őket az iszap, a katonákat piócák támadták meg.

Ez a kajmánok földje volt, de a katonák a vízben zsákmányra leső pirájáktól ugyanúgy félték, mint a hullóktól. Richard Vowell – egy lemorzsolódott oxfordi hallgató, aki Bolívar „Brit Légijében” harcolt – ezeket a falánk halakat „miniatűr cápafogakkal rendelkező aranyhalak”-hoz hasonlította. Ráadásul, amíg el nem érték a felföldet, betegségek is megtámadták őket.

Pihenés olyan ritkán adódott, mint szárazföld a lábuk alá. A lovasok a nyeregben aludtak, míg a többiek a piócákkal, kajmánokkal és pirájákkal teli vízben. Ha szerencséjük volt, találtak egy partot, ahol a nedves iszaphóból csináltak maguknak ágyat. Nyers marhahúst ettek. Ruházatuk már a menetelés kezdetén elég szűkös volt; mostanra teljesen átázott és a bőrükre tapadva rothadt.

A lucskos seregnek jólesett a rövid

pihenő, amikor június 3-án elérték Guasualitót. Bolívar itt elárulta tervét, hogy nemcsak a határt akarja átlépni Casanaréba, hanem az Andokon is át akar kelni.

A tisztek szabadjára engedték dühüket. „A hegyekben hadjáratot folytatni az én *llaneroimmal* [alföldi ember] olyan lehetetlen, mint kézzel megragadni az eget” – vetette ellen egyikük. Bolívar azonban eltökélt volt: a sereg másnap átkelt az Arauca folyón, és behatolt az új-granadai Casanare tartományba. A síkságokat ott is elöntötte a víz. Június 11-én Bolívar kimerült követői elérték Tamét, ahol Francisco de Paula Santander tábornok állomáshelye volt. Négy napig pihentek, és Santander további 1200 fős csapata és a banánellátmány fellendítette a harci morált. Az út azonban ugyanúgy folytatódott, mint előzőleg, amíg június 22-én, egy hónappal a sentenai haditanács után el nem érték az Andok lábánál fekvő Porét.

Keresztül az Andokon

A mocsáron átvezető út után a havas hegyek örömteli látványt nyújtottak a sereg felföldi meszticeinek. Sok síkvidéki azonban még sohasem látott hegyláncot, ezért amikor a következő útszakaszt megpillantották, mintegy 300-an dezertáltak. A megmaradt csapatok 400 mérföldet [640 km] gyalogoltak a síkság kimerítő forróságában és párájában, de a Magas-Andok magasságára és fagyos levegőjére semmi sem készíthette fel őket.

Hogy az út még keményebb legyen, a hegyláncon való átkelés megtervezésekor Bolívar a három lehetséges fő átkelési pont közül messze a legnehezebbet választotta: a Pisba-hágót.

Részéről ez tudatos kockázatvállalás volt. Morillo új-granadai királypárti megfelelőjének, Barreiro tábornoknak a Pisba-hágótól északra és délre voltak előretolt állásai, a hágón azonban egy sem. Ez teljesen érthetőnek tűnt: Pisba mintegy 4000 méter magasan van a tengerszint felett, és senki – még az a kevés helyi bennszülött sem, aki a száraz hónapokban átkelt rajta – nem próbálkozott meg vele az esős évszakban.

A seregnek most nem a hőség, a pára vagy a szúnyogok által terjesztett betegség okozott gondot, hanem a rendkívüli hideg. Az időjárás még teljes ruházatban is halálos lett volna, ám a csapat zömének ruhája és csizmája a mocsárban maradt. Ahogy Vowell írta: „sokakon, még a tisztek közül is, szó szerint nem volt nadrág, és örültek, ha pokrócdarabokat vagy bármit, amihez hozzájutottak, magukra tekerhettek”.

A ferdén lezúduló eső és a süvítő szél minden mászást megnehezített. A hideg és a hegyi betegség még a legjobb állapotban lévők némelyikét is leterítette: éjjel meghaltak vagy a magaslatról a szakadékba zuhantak. Összefont indákból rögtönöztek hidakat a vízmásások fölé. A hegyi ösvények közül – ahol egyáltalán voltak – sokat vándorkövek, kidőlt fák vagy az expedíció elpusztult lovainak és marháinak kondorkeselyűk táplálékává lett tetemei torlaszoltak el. Éjjel a katonák egymáshoz bújva vagy valamilyen szerencsétlen állat teteme mellé húzódvá aludtak.

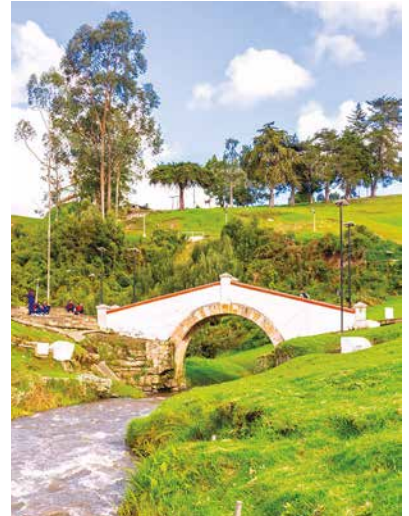
„Az általunk megjárt hegyek zordságát el sem tudják képzelni azok, akik nem tapasztalták meg” – írta Bolívar Payában, június 30-án.

De még ez az átkelés is könnyebb volt annál, ami a védtelen magas fennsíkon várt rájuk, amelyet O’Leary „kietlen és barátságtalan, vegetáció nélküli sivatag”-ként jellemzett. A gyengén öltözött katonák itt hóviharoknak voltak kitéve. Az emberek itt a fagytól, a kimerültségtől és a hegyi betegségtől haltak meg; a körülmények csak a Brit Légio mintegy 50 tagjának életét követelték.

Kajmánok sűtkéreznek egy tavacska partján a kolumbiai síkságon. Ezek a hüllők korántsem az egyetlen veszélyt jelentették Bolívar expedíciója számára, amely piócákkal, vendégmarasztaló sárral és pirájakkal is találkozott

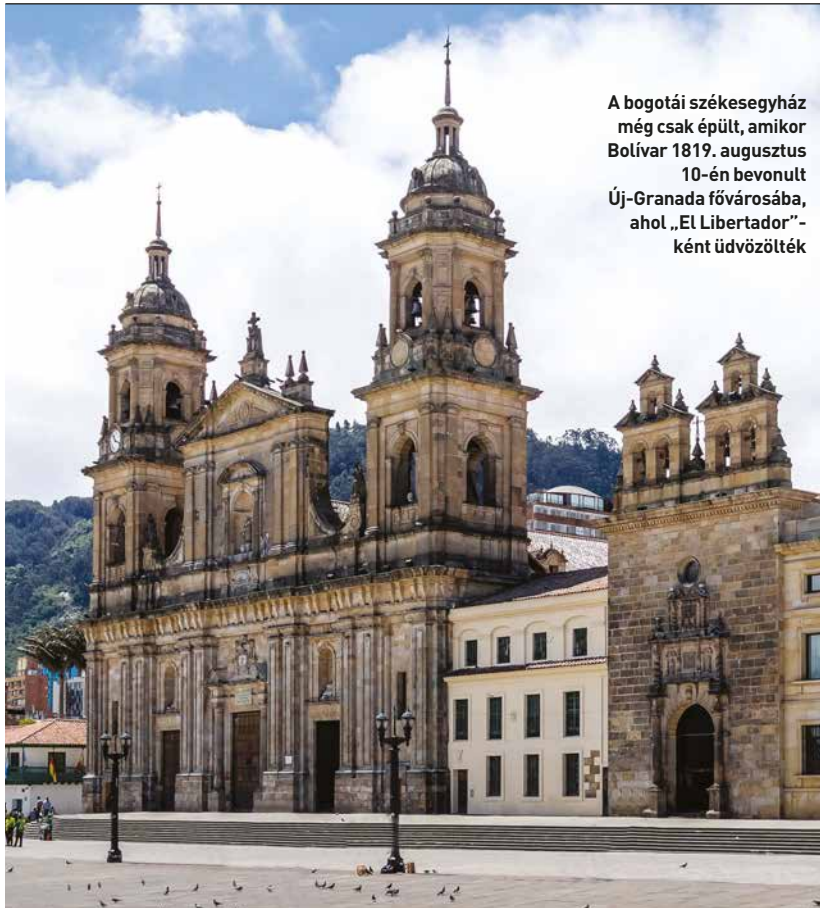
A Bogotától 70 mérföldre [112 km] északkeletre található Boyacá-hídnál zajlott le a sorsfordító csata Bolívar hazafias serege és a spanyol királpárti csapatok között 1819. augusztus 7-én

A „Libertador” serege átkel a kietlen Pisba-mocsáron 1819 júliusának elején – ahogyan egy évszázaddal később egy kolumbiai festő, Francisco Antonio Cano ábrázolta

SHUTTERSTOCK/DREAMTIME/BRIDGEMAN

A bogotái székesegyház még csak épült, amikor Bolívar 1819. augusztus 10-én bevonult Új-Granada fővárosába, ahol „El Libertador”-ként üdvözölték

A hazafiaknak a falu mindkét nembeli lakói adományoztak ruhá-neműt. A későbbi csatákban ezért női blúzt viselő katonákat is lehetett látni

veteránjaival együtt – győzelemhez vezetett.

A spanyolok – miután Vargasnál erőik egyharmadát elvesztették – nem voltak abban a helyzetben, hogy megvédjék Tunja városát, amelyet Bolívar elfoglalt, mielőtt felkészült a hadjárat később utolsóának bizonyult csatájára. Augusztus 7-én Bolívar hadserege Tunjától alig több mint 10 mérföldre [16 km-re] délre, a Boyacá-hídnál megütközött Barreiro embereivel. A csapatok létszáma megegyezett: Bolívaré 2850 fő volt, Barreiróé 2700 – ő tüzérséggel is rendelkezett. „Egy szuronyos roham döntötte el a csatát” – írta O’Leary, miután a királypártiak megadták magukat. A Bogotába, illetve délnyugatra vezető út nyitva állt.

Bolívar most arra készült, hogy az offenzívát kiterjessze Új-Granada délnyugati részére, a Karib-tenger partjára, Venezuelára és Ecuadorra is. Mindössze 75 nappal azután, hogy elindult a venezuelai síkságon fekvő Mantecalból, Bolívar megtörte a patthelyzetet. Augusztus 10-én bevonult Bogotába, az új-granadai alkirályság fővárosába, ahol „El Libertador”-ként („a Felszabadító”) üdvözölték.

Sorsfordító pillanat volt. Ahogy egyik parancsnoka másnap írta: „Kijelenthetjük, hogy Új-Granada felszabadítása egész Dél-Amerikáét elkerülhetetlenné tette.” 🌐

Daniel Rey

brit-kolumbiai író és történész

DREAMSTIME

Július 6-án a csatarendbe állított sereg átjutott a hegylánc túoldalára. A megpróbáltatás véget ért. Bolívar diadalt aratott, serege azonban súlyosan kimerült és alultáplált volt.

Az volt a szerencsénk, hogy népszerűsítő kampányukat az új-granadai felföldeken meleg fogadtatásban részesítették a falusiak, akik korábban a királypártiak vehemens szónokleit hallgatták. A helybeliek baromfival, disznóhússal és *arepával* (kukoricalepény) etették, illetve *chichával*, egy kukoricamagból erjesztett szeszes itallal kínálták őket.

Bolívar serege – a meneteléstől kimerülten és a változó időjárástól bosszúsan – Socha falunál megpihent. A helyi asszonyok ingeket, nadrágokat, zubbonyokat és alsóneműt varrtak a csapatoknak, a polgármester és a pap pedig megparancsolta az egyháztagoknak – férfiaknak és nőknek egyaránt –, hogy adományozzanak ruhaneműt. Így aztán

a későbbi csatákban a hazafiak seregének egyes katonáit női blúzban lehetett látni.

„Védje meg a hazát!”

Július 20-án, Bonza síkságain előretörve, Bolívar csapatai összecsaptak a királypárti zászlóaljakkal, de jelentősebb harcra július 25-éig nem került sor.

Aznap volt Szent Jakabnak, Spanyolország védőszentjének, illetve – Bolívar vándorló hadseregéhez illőbb módon – a zarándokok ünnepe. Miután tutajokon átkeltek a Sogamoso folyón – ami a síkságok viszontagságai után gyerekjáték volt –, a hazafiak a Vargas-mocsárnál megtámadták a spanyolokat. A csata kiegyensúlyozott volt, amíg Bolívar parancsot nem adott egy újabb lovasági előrenyomulásra. A hagyomány szerint Bolívar odakiáltott a venezuelai *llanero*kat vezető Juan José Rondónnak: „Ezredes, védje meg a hazát!” Közbelépésük – a Brit Légión higgadt waterloo-i